

Politikafilozófia

drogkutató
intézet

— EST. 1991 —
Balogh Lajos
ALAPÍTVÁNY

A KÁBÍTÓSZER LEGALIZÁCIÓJÁNAK POLITIKAI FILOZÓFIÁJA

KISZELLY ZOLTÁN

A szenvedély az emberi élet része. A fő kérdés ezzel kapcsolatban az, hogy magunk képesek vagyunk-e azt uralni és mederben tartani, vagy az akár függősséggé váló és betegségbe hajló szenvedélyt a közösség nevében és érdekében egy nagyobb veszély elhárítására – társadalmi konszenzuson nyugvó – keretek közé szorítsuk-e?

Az emberiség történelme azt mutatja, hogy előbb-utóbb minden társadalom szabályozta, korlátozta, vagy egyenesen betiltotta az egyénre és a közösség egészére idővel káros magatartásformák követését. Írásunkban az ilyen szabályozott szenvedélyek köréből a kábítószer legalizációja körüli vita politikai vetületét vizsgáljuk.

A kábítószer fogalma és politikai jelentősége

A tisztánlátás érdekében elsőként a kábítószer fogalmát kell meghatároznunk, amihez az amerikai Drug Enforcement Administration (DEA) definícióját hívjuk segítségül: “A kábítószer az a tudatmódosító hatású pszichotrop anyag, amely törvényi szabályozás alá van rendelve, és amely törvényen kívüli, szabad használata különleges veszélyt jelent nemcsak a használójára, de a társadalomra nézve is.” E meghatározást követve írásunkban a kábítószer fogalma alatt olyan tudatmódosító szert értünk, amelyet törvény szabályoz, vagy egyenesen tiltja. A jelenség jobb megértéséhez és annak politikai vetületének kibontásához abból indulunk ki, hogy a szó köznapi értelmében vett kábítószer, vagy a köznyelvben “drog” (heroin és marihuána) használat egy nagyvárosi és középosztálybeli, valamint egy generációs probléma. Ez nem jelenti azt, hogy más

társadalmi csoportok ne éljenek tudatmódosító szerekkel, ám ott jellemzően legálisan forgalmazott szerek nem rendeltetésszerű használatáról van szó. Ilyen a kábítószernél sokkalta olcsóbban és rizikómentesebben elérhető hígító vagy ragasztó belélegzése, a “szipuzás”. Ismert ilyen legálisan elérhető szerek keverése is, mint pl. a híres bécsi kávékeverék nevét viselő “Wiener Mischung”, ami tudatmódosító hatását gyógyszer (jellemzően a Rohypnol) és alkohol egyidejű fogyasztása során fejt ki. Az alsó-középosztály és a szegények “drogjai” a szintetikus drogok, amelyek készítői a hivatalosan betiltott formulán kicsit változtatva, egy más formulájú, ám közel azonos hatású tudatmódosító szert állítanak elő. A továbbiakban kábítószer alatt a fiatalok és a középosztály által konzumált marihuánát és heroint, illetve ezek mutációit értjük.

A kérdés politikuma is ebből fakad, mivel a kábítószer-legalizációs viták középpontjában álló szerek fő fogyasztóinak számító nagyvárosi szavazók saját társadalmuk véleményvezérei, akik az átlagnál nagyobb arányban voksolnak és tehetősebbek, vagyis tudnak adományukkal a politikai rendszert befolyásoló pártokat és médiumokat támogatni. A fiatalok jellemzően még nem rendelkeznek stabil pártpreferenciákkal, ezért keresik az érdekcsoportok és pártok azokat a témákat, amelyekkel célirányosan meg tudják őket szólítani. Itt fontos megjegyezni, hogy a fiatalok választási aktivitása jellemzően elmarad az idősebb korosztályokétól, főként a nyugdíjasokétól, és ritka az olyan eset, mint a 2019-es európai parlamenti választás, amikor egy, a médiában felépített téma vagy személyiség (esetünkben a klímaváltozás és Greta Thunberg) mozgósítani tudta a fiatalokat. A következőkben a kábítószer liberalizációja melletti, és az az elleni fontosabb érveket vesszük sorra.

Érvek a liberalizáció mellett

A szabadság kérdése esetünkben a “döntés” szabadságának kérdése. Ki dönthet saját testéről és egészségéről? Az egyén vagy a közösség? Ez elvezet bennünket a jogok és kötelességek kérdéséhez. A nyugati társadalmakban legkésőbb J.F. Kennedy elnök 1961-es beiktatási beszéde óta rendre felvetődik ez a kérdés. Magyarországon a 2010-es választás után az Alaptörvényhez kötődő nemzeti konzultáción is feltették ezt a kérdést, a válaszadók elsöprő többsége fontosnak tartotta a jogok és kötelességek egyensúlyát.

A liberalizáció támogatói az egyén döntési szabadságára hivatkoznak és arra, hogy minden felnőtt ember képes felmérni tettei következményét, beleértve a kábítószer-fogyasztás egészségi, anyagi, egzisztenciális és büntetőjogi hatását. Ebben a felfogásban a társadalom elfogadja az egyén döntését, és “csak” a negatív következmények enyhítésében segít. Itt a tiltás és büntetés helyett a “támogatás” áll a középpontban. A “saját fogyasztásra szánt” mennyiségét úgy állapítják meg, hogy az “ne vezessen addikcióhoz” és ne késztesen zugkereskedésre. Az egyén együttműködése esetén a büntetést tanácsadás és “elterelés” előzi meg, amelyeket az egyén és a társadalom szempontjából is kedvezőbbnek tartanak a büntetésnél. Az “elterelés” segíti a leszokást, vagy “kevésbé” káros anyagokkal váltja fel a korábban használt kábítószer. Mivel az egyén ellenőrzött körülmények között és receptre kapja a helyettesítő anyagot, ezért nem kényszerül beszerzési bűnözésre és a közös túhasználatból eredő fertőzésveszély is kisebb. Ez a felfogás jellemzően a protestáns országokra jellemző, ahol az egyéni felelősségnek nagyobb szerepe van.

A liberalizáció támogatói a “könnyű” kábítószereket, jellemzően a marihuánát is jövedéki terméké tennék, ami biztosítja az ellenőrzött minőségű termelést és kereskedelmet, valamint kifehériti az addig szürke zónában és feketegazdaságban landolt bevételeket. A legalizáció hívei szerint csak a “tiltott gyümölcs édes”, így a legalizált szerek “elveszítik” vonzerejüket. A legálisan elérhető kábítószereket már nem terheli a “kockázati felár”, így azok “elérhetőbb áron” kerülnek forgalomba, főlegessé téve a beszerzési bűncselekményeket. A kábítószer dekriminalizálása a “bagatell” bűncselekménynek tartott, csekély mértékű kábítószer birtoklásához kötődő ügyeket megszünteti, így a rendőrségnek több ereje marad a “súlyosabb” bűncselekmények utáni nyomozásra. A kábítószer legalizálása az egyik legjövődélmezőbb bűncselekményforma alól rántja ki a szőnyeget, más célországok felé fordítva a nemzetközi szervezett bűnözői csoportok érdeklődését.

Érvek a liberalizáció ellen

A jellemzően konzervatív társadalmakban a hagyományos értékekre támaszkodó értékrend az uralkodó, így az attól eltérő magatartásformát nem tolerálják, vagy egyenesen tiltják. Ez igaz a kollektivista társadalmakra, így a tekintélyelvű és diktatórikus rendszerekre is, amelyek felfogása szerint a szenvedélybetegség káros

következményei nemcsak az egyénre, de a közösségre nézve is szó szerint kárt okoznak. Az egyén romló egészsége csökkenti munkaképességét és adott esetben a háborús erőfeszítés érdekében történő hadrafoghatóságát. Szervedélybetegségének költségét a szociális ellátórendszerek viselik, így kevesebb erőforrás jut a "valóban" rászorulóknak ellátására. A kábítószer-fogyasztáshoz hasonló szervedélybetegségek erőforrást vonnak el a társadalomtól, hozzájárulnak a bűnözői hálózatok és a feketegazdaság kiépüléséhez, továbbá fennmaradásához. Az ellenük való büntetőjogi fellépés is erőforrást von el a rendvédelmi és igazságszolgáltatási szervektől.

A tiltás hívei az emberi gyarlóságból indulnak ki, és a többi szervedélybetegségnél az évszázadok alatt kialakult szabályozást hozzák fel a korlátozás melletti érvként. Ahogy csak nagykorúként lehet alkoholt és dohányt vásárolni, vagy szerencsejátékot üzni, úgy a társadalomnak joga van más szervedélyeket is korlátok közé szorítani, ami akár a teljes tiltást is jelentheti. Ez egy olyan üzenet és mintaállítás a társadalom szabálykövető többsége felé, ami felfogásuk szerint élvezi a "józanul gondolkodó" többség támogatását. A tiltás támogatói a "könnyű" drogokat olyan "kapudrogoknak" tartják, amelyeket pont azért kell tiltani, nehogy engedélyezett használatuk egy olyan addikcióhoz vezessen, amelyet a kemény drogokra való átszokás követ. A tiltás hívei szerint a tiltás következetes végrehajtásából eredő – rendvédelmi – költségek összességében alacsonyabbak, mint az a társadalmi költség, amit a kábítószer legalizálása okozna.

A kábítószer liberalizációja, mint kampánytéma

A kábítószer használatának legalizációját korábban a liberális és zöld pártok vetették fel, napjainkban azonban már a proteszt és médiapártok is felkarolják ezt a követelést. Mivel a kábítószer használata jellemzően nagyvárosi és (felső)középosztálybeli jelenség, ezért a legalizáció üzenete is első sorban ezeket a szavazói rétegeket célozza. Egyes zöld, baloldali, liberális vagy proteszt pártok a "könnyű" drogok liberalizációját összekötik a választói korhatár 16 évre csökkentésével, vagy más, célirányos választási ígérettel.

A kábítószer liberalizációjának követelése lehet egy ún. single issue párt követelése, amint azt a Kalózpártok esetében látjuk. Ezek több tilalmat is feloldanának, ám politikailag jellemzően inkább az alacsonyabb választói részvétel mellett és számos

uniós tagországban alacsonyabb bejutási küszöb mellett zajló európai parlamenti választáson sikeresek. Más pártok a “könnyű” drogok liberalizációját szavazói bázisuk kiterjesztésének, vagy fiatalításának céljával tűzik zászlajukra. A liberalizáció hívei a törvényi szabályozást “igazítanak” az általuk “bevettnek” látott társadalmi valósághoz, míg a tiltás támogatói a bűncselekmények magas számával, vagy a jelenlegi szabályok elégtelen voltával érvelnek.

Mivel a kábítószer liberalizációjának témája leginkább egy nagyvárosi és generációs kérdés, ezért gyakran más témákkal közösen és emocionalizálva jelenik meg a választási kampányokban. A legalizáció támogatói itt is szomorú egyéni sorsokat mutatnak be: olyan embereket és családokat, akiket a hatályban lévő szabályozás “gátolt meg” abban, hogy tévedésüket valamilyen retorzió nélkül helyrehozhassák. A tiltás hívei sem riadnak vissza az érzelmek használatától, és fiatalon meghalt kábítószerfüggőket, vagy a kábítószeres kereskedelméből meggazdagodott, gyakran migrációs háttérű bűnözőket állítanak kampányuk középpontjába.

A kábítószer-legalizáció újabb trendjei

A 2000-es években az eladósodott és ezért az IMF neoliberais politikájának kiszolgáltatott Latin-Amerikában a marihuána legalizációs hulláma söpört végig. Argentína, Kolumbia, Ecuador, Honduras, Mexikó és Uruguay is engedélyezte a személyes használatra szánt mennyiség legális birtoklását. Az USA nyugati tagállamaiban egymás után tartottak a liberalizáció kérdésében népszavazásokat, a 2010-es kaliforniai Proposal 19-et Soros György véleménycikkével támogatta. Németországban 2024-től válik a személyes használatra szánt mennyiségű marihuána termesztése és birtoklása legálissá.

Összegzés

A kábítószeres legalizációja egy hatalmi, és ezért politikai kérdés. Politikai a szónak azon értelmében, hogy emberek szervezett közösségének mindenkire kötelező érvényű döntést kell hoznia arról, hogy mely tudatmódosító szerek toleráltak, melyek megengedettek és melyek tilosak. Ez egy hatalmi döntés, amelynek vitája az alkohol, a dohányzás, a szerencsejáték, a kávézás és a gyorshajtás terén már lejajlott. Ezeket a szabályokat az adott kor tudományos ismeretei és társadalmi konvenciói alapján időről időre felül kell vizsgálni. Az is látszik, hogy egyes szenvedélyek iránti vágy generációról generációra változik, a mai nyugati fiatalok közül már kevesebben

dohányoznak, vagy fogyasztanak rendszeresen égetett szeszt, így könnyen lehet, hogy az egészséges életmód elterjedésével idővel a kábítószeres iránti érdeklődés is csökkenni fog.

A szerző a Századvég politikai elemzési igazgatója

